

Státní služba

Červen 2017

Dne 17. května 2017 byla pod číslem 144/2017 Sb. publikována novela zákona o státní službě, která nabývá účinnosti patnáctým dnem po vyhlášení, tedy 1. červnem 2017. Skončila tak její poměrně dlouhá plavba mezi nástrahami schvalovacího procesu a loď bez větších šrámů, zato však s výrazně těžším nákladem, než s jakým vyplouvala, dorazila do přístavu. Vyhozením kotvy však práce pro námořníky nekončí a pro ty, kdo zatím čekali v přístavu, teprve začíná (*náklad je třeba vyložit, roztrždit, dále zpracovat a nálezitě prodat*).

Novela zákona o státní službě

Pro účely tohoto článku ponechme stranou legislativní zajímavosti posledních novelizací zákona o státní službě a soustředíme se na obsah změn a jejich dopad na státní zaměstnance a služební úřady. Již v minulém newsletteru jsme stručně shrnuli rozsah provedených změn, a nyní tedy navazujeme slíbeným podrobnějším komentářem.

1. Řešení situace osob nesplňujících stanovené vzdělání – § 190a

Primárním důvodem přípravy novely zákona o státní službě bylo řešení situace zaměstnanců ve služebních úřadech, kteří byli v pracovním poměru na dobu neurčitou, vykonávali služební činnosti na místech systemizací vymezených jako služební a nemohli být přijati do služebního poměru proto, že nedosáhli alespoň středního vzdělání s maturitní zkouškou (*popřípadě středního vzdělání s výučním listem pro místa v 5. platové třídě*). Cílem bylo umožnit těmto zaměstnancům doplnit si nezbytné vzdělání a následně požádat o přijetí do služebního poměru. Proto byl jejich pracovní poměr na služebních místech, který by jinak zanikl 30. června 2017 (*případně později při aplikaci § 194 zákona o státní službě*), prodloužen do 31. prosince 2021. Tato úprava však dopadá i na ty, kdo sice dosáhli středního vzdělání s maturitní zkouškou, ale nesplňovali předpoklad vyššího stupně vzdělání, které je stanoveno na jimi zastávaném služebním místě, přičemž jim nebyla udělena výjimka podle § 201 zákona

o státní službě, protože nebylo možno dovodit, že se při výkonu činností dlouhodobě osvědčili. I této skupině je poskytnuta „druhá šance“, prodloužen pracovní poměr, a tím dán prostor k doplnění stanoveného vzdělání. Posunutí okamžiku zániku pracovního poměru se uplatní bez ohledu na to, zda dosavadní zaměstnanec v roce 2015 podal žádost o přijetí do služebního poměru, či nikoliv. Týká se tedy všech zaměstnanců, kteří v rozhodném období (*standardně k 31. srpnu 2015, kdy končila lhůta pro podávání žádostí*) nesplňovali požadavek vzdělání. Pokud si tito zaměstnanci doplní požadované vzdělání a budou splňovat i ostatní předpoklady pro přijetí do služebního poměru, mohou podat žádost o přijetí do služebního poměru ve lhůtě do 31. srpna 2021. Předpokládá se průběžné podávání žádostí po splnění všech předpokladů.

Odklad zániku pracovního poměru se ale netýká těch dosavadních zaměstnanců, kteří kromě předpokladu vzdělání nesplňovali ještě jiný předpoklad, nebo těch, kteří nepožádali o přijetí do služebního poměru, ačkoli všechny předpoklady splňovali. Těmto zaměstnancům zanikne pracovní poměr dnem 30. června 2017 (*případně pozdějším, pokud bylo aplikováno ustanovení § 194 zákona o státní službě*).

Výjimku z povinnosti doplnit si chybějící vzdělání novela zákona předpokládá pro ty z výše uvedených zaměstnanců, kteří předpoklad vzdělání sice nesplňují, ale dosáhnou věku nejmeně 50 let a alespoň dvacetileté

praxe ve výkonu správních činností nebo činností obdobných. Uvedené podmínky musejí být splněny obě, nestačí naplnění jen jedné z nich. I těmto zaměstnancům se odkládá zánik pracovního poměru automaticky do 31. prosince 2021, avšak zároveň se umožňuje i jejich přijetí do služebního poměru, pokud o ně požádají písemně do 31. srpna 2017. V den podání žádosti o přijetí do služebního poměru musí zaměstnanec splňovat všechny podmínky potřebné pro přijetí do služebního poměru, s výjimkou vzdělání stanoveného pro příslušné služební místo. Podmínka dosažení věku je jednoznačná, pokud jde o požadovanou praxi, ta může být získána u různých subjektů (*správní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, instituce Evropské unie a mezinárodní organizace*) a nemusí se jednat o stále stejnou činnost ani nemusí být vykonávána nepřetržitě.

Služební úřady byly vyzvány k tomu, aby dotčené zaměstnance o změnách jejich pracovního poměru a o možnostech přijetí do služebního poměru informovaly. Na internetových stránkách sekce pro státní službu byla zveřejněna metodika k postupům podle nového § 190a doplněná o příslušné vzory úkonů.

Někteří dosavadní zaměstnanci tak budou opětovně postaveni před volbu dalšího postupu. Ti, kdo nesplňují předpoklad vzdělání, dosáhli věku 50 let a mají nejmeně 20 let praxe, musí zvážit, zda podají do 31. srpna 2017 žádost o přijetí do služebního poměru.

ru nebo setrvávají v pracovním poměru, který by jim ze zákona zanikl 31. prosince 2021. Pokud nepodají žádost do 31. srpna tohoto roku, mohou podat žádost o přijetí do služebního poměru, pouze pokud si doplní stanovené vzdělání. Žádost pak mohou podat do 31. srpna 2021. Ti mladší, ať už věkem, nebo služebně, získávají časový prostor pro doplnění vzdělání. Pokud ho nevyužijí nebo nepodají žádost do 31. srpna 2021, skončí jim pracovní poměr 31. prosince 2021. V rozhodování těchto zaměstnanců může hrát roli vznik nároku na odstupné podle pracovněprávních předpisů. Ten však vznikne při zániku pracovního poměru ze zákona dnem 31. prosince 2021 pouze těm zaměstnancům, kteří již ve lhůtě do 31. srpna 2015 žádali o přijetí do služebního poměru podle § 190 zákona o státní službě a nebyli do něj přijati pro nesplnění předpokladu vzdělání.

2. Kroky k usnadnění obsazování volných služebních míst

a) Zrušení § 29 odst. 3 a § 59

Ze strany služebních úřadů bylo v souvislosti s přípravou novely poukazováno na nezáměr o vstup do státní služby u osob s již delší praxí, které odrazovaly platové podmínky v důsledku zařazení do nejnižšího platového stupně do doby vykonání úřednické zkoušky. Zrušením § 29 odst. 3 novela zákona o státní službě odstraňuje pravidlo, na jehož základě docházelo k zařazení státního zaměstnance přijatého do služebního poměru, který doposud nevykonal úřednickou zkoušku, do nejnižšího platového stupně. Přijatému státnímu zaměstnanci, který doposud nevykonal úřednickou zkoušku, nově nebude příslušet nejnížší platový tarif, ale bude zařazen do platového stupně podle své započitatelné praxe. Nově přijatý státní zaměstnanec bude ovšem, tak jako doposud, přijat nejprve do služebního poměru pouze na dobu určitou s trváním 12 měsíců, která se po vykonání obecné části a zvláštění části úřednické zkoušky ze všech oborů státní služby prodlouží na dobu uvedenou v oznámení o vyhlášení výběrového řízení, a tak, jako doposud, mu bude stanovena zkušební doba.

„Přijatému státnímu zaměstnanci, který doposud nevykonal úřednickou zkoušku, nově nebude příslušet nejnížší platový tarif, ale bude zařazen do platového stupně podle své započitatelné praxe.“

Motivace ke složení úřednické zkoušky tedy zůstává zachována.

Zrušením § 59 novela zákona o státní službě odstraňuje pravidlo, na jehož základě dochází ke jmenování představeného nově přijatého do služebního poměru, který doposud nevykonal úřednickou zkoušku, do služebního poměru na dobu určitou s trváním 2 měsíců, po kterou mu nepřísluší příplatek za vedení. Nově bude i představený podřízen pod obecný režim § 29 odst. 1 zákona o státní službě, tedy bude přijat nejprve do služebního poměru na dobu určitou s trváním 12 měsíců, která se po vykonání obecné části a zvláštění části úřednické zkoušky ze všech oborů státní služby prodlouží na dobu uvedenou v oznámení o vyhlášení výběrového řízení, příplatek za vedení mu bude příslušet. Uvedená úprava odstraňuje výkladově poměrně obtížně řešitelnou kolizi ustanovení zákona o státní službě a poskytuje těmto představeným prostor, aby se v počátku svého služebního poměru nemuseli soustředit prakticky výhradně na nutnost složení úřednické zkoušky ve velmi krátkém termínu.

Státním zaměstnancům, kteří byli přijati do služebního poměru před účinností novely a je na ně aplikováno ustanovení § 29 odst. 3 zákona o státní službě, protože dosud úspěšně nevykonali úřednickou zkoušku, bude na základě přechodných ustanovení novely příslušet od prvního dne kalendářního měsíce, v němž nabývá novela zákona o státní službě účinnosti (tedy od 1. června 2017) platový tarif odpovídající platovému stupni podle jejich za-

počitatelné praxe. Pokud tedy jejich započitatelná praxe odůvodňuje zařazení do vyššího platového stupně, bude jim vydáno nové rozhodnutí o platu.

Představeným, kteří byli podle dosavadní úpravy přijati do služebního poměru na dobu určitou s trváním 2 měsíců, protože dosud úspěšně nevykonali úřednickou zkoušku, se dnem 1. června 2017 mění doba trvání služebního poměru na dobu určitou s trváním 12 měsíců ode dne vzniku služebního poměru, nebyla-li v oznámení o vyhlášení výběrového řízení uvedena doba kratší. Dále jim bude rozhodnutím o platu přiznán příplatek za vedení a stanoven platový tarif odpovídající platovému stupni podle započitatelné praxe.

b) Úprava výběrových řízení

Novela zákona o státní službě má rovněž přispět ke zjednodušení úpravy výběrových řízení a zefektivnění jejich organizace.

Nabytím účinnosti novely dojde ke zrušení povinnosti žadatele o přijetí do služebního poměru předložit potvrzení o zdravotní způsobilosti. Žadatel bude povinen předložit toliko písemné čestné prohlášení o zdravotní způsobilosti s tím, že předpoklad potřebné zdravotní způsobilosti se ověří až po uzavření dohody mezi služebním orgánem a bezprostředně nadřízeným představeným, kdy služební orgán zajistí vstupní lékařskou prohlídku žadatele, o němž byla uzavřena dohoda, podle zákona o specifických zdravotních službách. Pokud žadatel, o němž byla uzavřena dohoda, nemá potřebnou zdravotní způsobilost, bude se dohoda považovat od počátku za neplatnou, a tedy může být uzavřena nová. Touto úpravou se odstraňuje administrativní překážka, na kterou někteří žadatelé poukazovali, zejména s ohledem na náklady spojené s obstaráním potvrzení.

Účinností novely dojde také k mírnému otevření některých kol výběrových řízení na obsazení volných služebních míst představených, a to například třetího kola na služební místo ředitele odboru (třetího kola na obsazení volného služebního místa ředitele odboru se může zúčastnit osoba, která v uplynulých 4 letech vykonávala nejmé-

ne po dobu 2 let správní činnosti nebo činnosti obdobné a která má složenou úřednickou zkoušku, nebo zaměstnanec zařazený v Kanceláři prezidenta republiky, Kanceláři Poslanecké sněmovny nebo Kanceláři Senátu) nebo prvního kola na služební místo vedoucího oddělení, jehož se mohou účastnit všichni státní zaměstnanci, kteří mají složenou úřednickou zkoušku, bez ohledu na skutečnost, zda vykonávají službu ve služebním poměru na dobu určitou nebo neurčitou. Skutečnost, že v prvním kole se nemohli výběrového řízení na služební místo vedoucího oddělení účastnit státní zaměstnanci ve služebním poměru na dobu určitou, vyvolávala komplikace zejména v útvarech, v nichž jsou všechna služební místa systemizována na dobu určitou s ohledem na skutečnost, že se jedná o místa projektová.

Novela zákona o státní službě neobsahuje žádná přechodná ustanovení k úpravě výběrových řízení, proto se bude již dnem nabytí její účinnosti postupovat podle nové právní úpravy. To bude klást větší nároky na posouzení podmínek pro účast ve výběrovém řízení a je třeba, aby byly služební orgány vedeny snahou o maximální možnou ochranu žadatelů.

Významná část novely zákona o státní službě se týká procesní úpravy výběrových řízení. Některé změny textu zákona pouze výslovně upravují postupy, které se již v praxi uplatňují (*například námítky proti protokolu o průběhu a výsledku výběrového řízení mohou podat nejen neúspěšní žadatelé, ale i ti z úspěšných žadatelů, kteří nebyli vybráni jako tři nejvhodnější; nejúspěšnější žadatelé, kteří nebyli vybráni, jsou o této skutečnosti pouze vyrozumíváni*), další změny mají především umožnit urychlení průběhu výběrového řízení. Stanoví se lhůta

pro podávání žádostí do výběrového řízení (*ne kratší než 10 dnů*), dále se stanoví lhůta 90 dnů, v níž je třeba výběrové řízení zpravidla dokončit. Zákon nově upravuje pro případ, je-li žadatelů o přijetí do služebního poměru nebo zařazení/jmenování na služební místo více než 10, možnost ústním pohovorům předřadit písemnou zkoušku, přičemž pohovor výběrová komise provede nejméně s 5 žadateli, kteří vykonali písemnou zkoušku nejlépe. Upravuje se otázka poskytnutí náhradního termínu pohovoru a významně se doplňuje úprava odstoupení žadatele z výběrového řízení. Dále se například sjednocuje postup při zrušení výběrového řízení.

Nová procesní úprava se z důvodu absence přechodného ustanovení uplatní i na výběrová řízení vyhlášená před nabytím účinnosti novely, ale do tohoto dne neskončená. Je proto třeba klást důraz na poučení žadatelů, pokud jde o nové procesní instituty. Sekce pro státní službu připravila nový metodický pokyn, kterým se stanoví podrobnosti k provádění výběrových řízení. Tento pokyn bude zveřejněn na internetových stránkách.

Vzhledem k významu institutu výběrových řízení a rozsahu změn, které se ho týkají, se budeme této problematice podrobně věnovat v některém z příštích newsletterů.

c) Rozšíření možnosti obsadit volné služební místo bez výběrového řízení

Zákon v § 49 odst. 2 nově dává možnost obsadit služební místo bez provedení výběrového řízení, pokud bude obsazeno státním zaměstnancem zařazeným na jiném služebním místě v téže služebním úřadě ve stejné nebo vyšší platové třídě a ve stejném oboru státní služby (*alespoň jednom*). Nově je možné takového státního zaměstnance s jeho souhlasem zařadit na volné služební místo, pokud splňuje předpoklady a požadavky stanovené pro obsazované služební místo a pokud se tak dohodne písemně služební orgán a nový bezprostředně nadřízený představený. Pro obsazení služebních míst představených je obdobná úprava obsažena v § 51, přičemž i zde platí, že představeného lze jmenovat na místo nejvýše ve stejné pla-

„Úplnou novinkou je obsazení služebního místa osobou v pracovním poměru na dobu určitou, pokud jde o služební místo volné. Mělo by se jednat o institut výjimečný.“

tové třídě a na stejném nebo nižším stupni řízení. Tato změna má zejména vést k operativnějšímu obsazování služebních míst v případě nerovnováhy v obsazenosti jednotlivých útvarů ve služebním úřadu.

d) Úprava obsazení služebního místa osobou v pracovním poměru – § 178

Ustanovení § 178 odst. 1 zákona o státní službě bylo zobecněno a nově lze obsadit služební místo osobou v pracovním poměru na dobu určitou podle pracovněprávních předpisů, jestliže státní zaměstnanec dočasně nevykonává službu na služebním místě po dobu delší než 1 kalendářní měsíc. Byl odstraněn uzavřený výčet případů, v nichž lze obsadit služební místo na dobu určitou, takže tato možnost se nyní týká například i služebních míst, na nichž zařazený státní zaměstnanec čerpá neplacené volno. Určitým omezením je, že státní zaměstnanec, za něž lze jako zástup přijmout osobu v pracovním poměru, nekoná službu po dobu delší než jeden měsíc. Tuto podmínku lze ale vyložit tak, že stačí předpoklad takového trvání jeho dočasné nepřítomnosti ve službě.

Úplnou novinkou je obsazení služebního místa osobou v pracovním poměru na dobu určitou, pokud jde o služební místo volné. Mělo by se jednat o institut výjimečný, který lze uplatnit pouze v případě vážného ohrožení řádného výkonu působnosti služebního úřadu. Služební místo lze takto obsadit na dobu nejdéle šesti měsíců (*bez možnosti prodloužení pracovního poměru nad tuto dobu nebo přijetí jiné osoby*) a nelze tento postup využít u služebního místa představeného. Přednost má samozřejmě obsazení služebního místa státním

„Nabytím účinnosti novely dojde ke zrušení povinnosti žadatele o přijetí do služebního poměru předložit potvrzení o zdravotní způsobilosti.“

zaměstnancem zařazeným mimo výkon služby z organizačních důvodů. Smyslem tohoto nového institutu je výlučně umožnit překlenutí období do okamžiku, kdy bude služební místo obsazeno státním zaměstnancem některým ze standardních způsobů stanovených zákonem o státní službě.

3. Rozhodování, na něž se nevztahují ustanovení o řízení ve věcech služby

V zájmu snížení administrativní zátěže vychází novela zákona o státní službě vstříc požadavkům na rozšíření okruhu rozhodování, na něž se neaplikují pravidla o řízení ve věcech služby a ustanovení části druhé a třetí správního řádu. Dochází tedy k určitému odformalizování některých úkonů. Nově se nepovede řízení ve věcech služby při rozhodování o povolení prakticky všech druhů služebního volna (*placeného i neplaceného*), včetně služebního volna k individuálním studijním účelům, při stanovení platu, je-li předmětem rozhodnutí změna výše platového tarifu v důsledku změny výše platových tarifů stanovených nařízením vlády nebo při stanovení platu, je-li předmětem rozhodnutí zařazení státního zaměstnance do vyššího platového stupně v důsledku dosažení délky započitatelné praxe stanovené pro vyšší platový stupeň. Jako poněkud kontroverzní se jeví použití neformálního režimu na rozhodování o udělení takzvané „mimořádné“ odměny, nicméně tato změna nezbavuje služební orgán, respektive představeného povinnosti udělení odměny řádně odůvodnit.

4. Zastupování

Novela zákona o státní službě umožňuje služebnímu orgánu pověřit výkonem svých pravomocí svého zástupce. Výjimkou je rozhodování ve věci přijetí do služebního poměru, jmenování na služební místo představeného, odvolání ze služebního místa představeného nebo skončení služebního poměru – uvedené úkony i nadále náležejí do výhradní pravomoci služebního orgánu.

Narovnává se úprava zastupování podle § 66 zákona o státní službě. Platové nároky při zastupování po dobu delší než 4 týdny náleží nejen při za-

stupování představeného, ale rovněž při zastupování státního zaměstnance ve vyšší platové třídě. Výslovně se též upravuje vznik tohoto nároku od prvního dne zastupování.

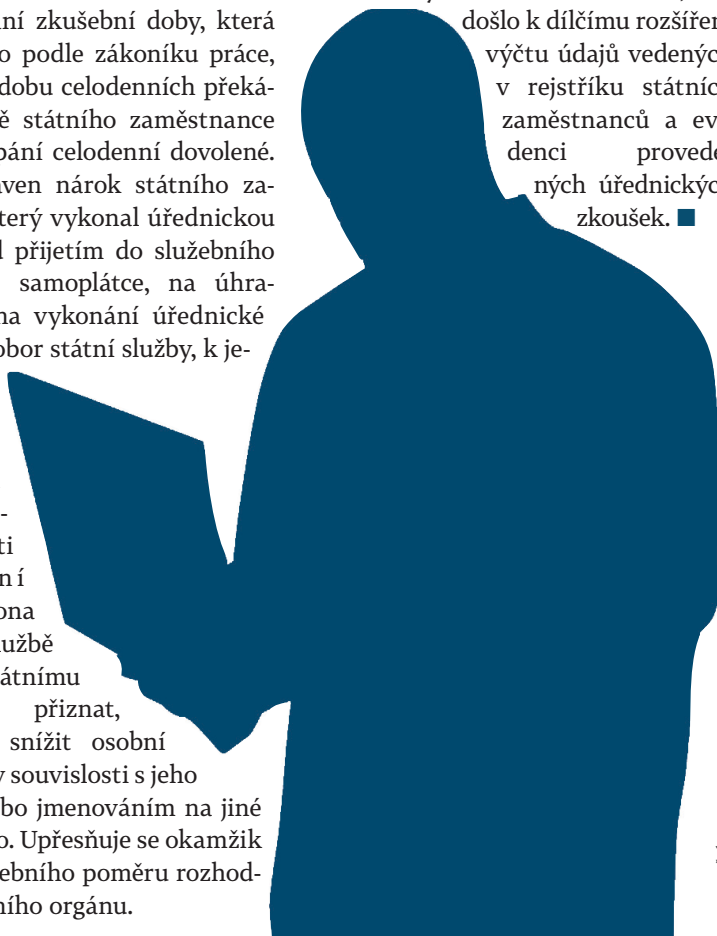
5. Další vybrané změny

Novela přináší změny i dalších ustanovení zákona o státní službě, částečně změny věcné, reagující na praktické problémy s dosavadní aplikací zákona, dále i změny legislativně technické. Z nich zmiňme v závěru již pouze některé.

Změnou § 29 odst. 2 dochází ke změně počítání zkušební doby, která se, stejně jako podle zákoníku práce, prodlužuje o dobu celodenních překážek na straně státního zaměstnance a o dobu čerpání celodenní dovolené. Nově je upraven nárok státního zaměstnance, který vykonal úřednickou zkoušku před přijetím do služebního poměru jako samoplátce, na úhradu nákladů na vykonání úřednické zkoušky pro obor státní služby, k jehož výkonu byl na služební místo zařazen nebo jmenován. V oblasti odměňování novela zákona o státní službě umožňuje státnímu zaměstnanci přiznat, zvýšit nebo snížit osobní příplatek též v souvislosti s jeho zařazením nebo jmenováním na jiné služební místo. Upřesňuje se okamžik skončení služebního poměru rozhodnutím služebního orgánu.

V § 67a je nově provedena samostatná úprava vysílání národních expertů do orgánu nebo instituce Evropské unie, mezinárodní organizace, mírové nebo záchranné operace anebo za účelem humanitární pomoci v zahraničí. Vyslání národního experta již není považováno za zvýšení vzdělání ve smyslu § 109 zákona o státní službě.

V neposlední řadě se novela dotýká rovněž úpravy služebních průkazů, kdy se blíže specifikují technické parametry služebního průkazu, a informačního systému o státní službě, kde došlo k dílčímu rozšíření výčtu údajů vedených v rejstříku státních zaměstnanců a evidenci provedených úřednických zkoušek. ■

ILUSTRACNÍ FOTO: PIXABAY.COM

Sekce pro státní službu organizuje k novele zákona o státní službě na konci května a v průběhu června semináře, a to celkem v sedmi termínech. O účast na těchto seminářích byl poměrně značný zájem a kapacity byly záhy téměř naplněny. Těm, kdo mají zájem o podrobnější informace o změnách právní úpravy obsažené v zákoně o státní službě, doporučujeme sledovat internetové stránky **www.statni-sluzba.cz**, na nichž jsou uveřejňovány metodické materiály k novelou dotčeným institutům.

Doufáme, že popsaná novela zákona o státní službě naplní očekávání, která jsou v ní vkládána, a přinese odpovídající usnadnění některých postupů. V počátku své účinnosti však bude vyžadovat zvýšené úsilí ze strany služebních úřadů ve vztahu k naplnění povinností plynoucích z přechodných ustanovení.

Mgr. Iva Hřebíková, ředitelka odboru systemizace, organizace a koordinace státní služby Sekce pro státní službu MV ČR.